

KRÓTKI INWENTARZ ROZWOJU MOWY I KOMUNIKACJI (KIRMIK)

Informacje dla lekarza pediatri lub lekarza rodzinnego

Magdalena SMOczyńska, Grzegorz KRAJEWSKI

Krótki Inwentarz Rozwoju Mowy i Komunikacji KIRMIK (Krajewski, Smoczyńska, 2015) jest prostym narzędziem przesiewowym służącym do szybkiego określania poziomu rozwoju mowy dzieci w wieku od 24 do 36 miesięcy, a w szczególności do identyfikowania dzieci z grupy ryzyka opóźnienia rozwoju mowy (Zaleski, 1992). Narzędzie to, mające postać kwestionariusza rodzicielskiego, może być z powodzeniem używane przez lekarzy pediatrów i lekarzy rodzinnych.

Lekarze są zwykle pierwszymi osobami, od których zależy los dzieci z opóźnionym rozwojem mowy. Do nich rodzice zgłaszają swoje wątpliwości i niepokoje: „Moje dziecko nie mówi”, „Moje dziecko mało mówi jak na swój wiek” itp. Wiadomo, że poszczególne dzieci znacznie różnią się pod względem tempa rozwoju mowy. Lekarz staje więc często wobec dylematu: czy uznać stan mowy dziecka za normalny fakt rozwojowy i uspokoić rodziców, że trzeba spokojnie czekać, aż mowa sama się rozwinie, czy też kierować dziecko do logopedy lub innego specjalisty.

Ocena poziomu rozwoju mowy dziecka nie jest dla lekarza rzeczą łatwą: przecież nie jest specjalistą w tym zakresie, nie ma też dużo czasu na obserwację dziecka i zebranie wyczerpującego wywiadu od rodziców. W gabinecie lekarskim dziecko bywa onieśmiałe i nie chce się odzywać, a często nawet w ogóle nie reaguje na wypowiedzi dorosłych. Trzeba więc zapytać rodziców o rozwój mowy, ale nie wiadomo dokładnie, jakie należało by zadawać pytania: „Czy dziecko mówi?”, „Czy rozumie, co się do niego mówi?”, „Czy rozumie proste polecenia?”, „Ile zna słów?”, „Czy buduje zdania?”, „Czy mówi podobnie jak rówieśnicy?” itp. Dokonywana przez lekarza ocena ma najczęściej charakter intuicyjny.

Podawane w różnych podręcznikach normy czy wymagania rozwojowe dotyczące mowy małych dzieci znacznie różnią się między sobą. Najczęściej nie mają one odpowiednich podstaw empirycznych: czasem odnoszą się do wyników badań dzieci mówiących innymi językami niż polski, często odnoszą się do materiału językowego indywidualnych dzieci. Dotychczas nie było danych opartych na badaniach reprezentatywnej próby populacji dzieci polskich. Ta luka została obecnie wypełniona.

Inwentarz KIRMIK powstał na bazie polskiej adaptacji amerykańskich kwestionariuszy rodzicielskich MacArthur–Bates Communicative Development Inventories (Fenson i in. 1993, 2007), dokonanej w Instytucie Badań Edukacyjnych (Smoczyńska, 2015a, 2015b). KIRMIK tworzy listę specjalnie dobranych 100 słów oraz jedno pytanie dotyczące tego, czy dziecko zaczęło już łączyć wyrazy. Cały kwestionariusz mieści się na jednej kartce papieru o formacie A4. Koszt tego narzędzia diagnostycznego jest minimalny, a jego użycie nie wymaga wiele czasu. Wypełnienie kwestionariusza należy do rodziców i nie zabiera im więcej niż parę minut. Z powodzeniem można dawać KIRMIK rodzicom do wypełnienia w poczekalni, np. przed wejściem do gabinetu lekarskiego.

Normy dla obydwu wersji KIRMIK zostały opracowane na podstawie badania normalizacyjnego przeprowadzonego na dwóch ogólnopolskich reprezentatywnych próbach dzieci w wieku od 24 do 36 miesięcy, liczących odpowiednio 1385 dzieci dla wersji A i 1353 dzieci dla wersji B. Pełny opis narzędzia i badań normalizacyjnych, jak również pełne normy centylowe dla obu wersji KIRMIK można znaleźć w podręczniku do polskich kwestionariuszy MacArthur–Bates (Smoczyńska, Krajewski, Łuniewska, Haman, Bulkowski, Kocharńska, 2015).

Narzędzie powstało w ramach projektu *Badanie jakości i efektywności edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego*, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

entuzjaści
edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

STOSOWANIE KWESTIONARIUSZA

KIRMIK ma dwie równoważne wersje, A i B, sporządzone po to, aby przy ponownym badaniu tego samego dziecka nie trzeba było używać tej samej listy słów. Wszystko jedno, której wersji użyjemy, ważne jednak, aby przy ocenie słownictwa dziecka posłużyć się właściwą normą (normy słownikowe są odrębne dla każdej wersji, a normy dotyczące łączenia wyrazów są niezależne od użytej wersji).

Rodzice dziecka zaznaczają te wyrazy z listy, którymi ich dziecko posługuje się w mowie. W razie wątpliwości, należy im wyjaśnić, 1. że chodzi o słowa, które dziecko mówi, a nie tylko rozumie; 2. że nie chodzi o to, co dziecko umie powtórzyć, ale o słowa, których samo używa; 3. że mogą to być własne słowa dziecka, inne niż używane przez dorosłych; 4. że nie pytamy o wszystkie słowa, które dziecko zna, ale tylko o pewną specjalnie dobraną próbkę. W razie potrzeby, na przykład w wypadku rodziców o niższym poziomie wykształcenia, kwestionariusz może być wypełniany z pomocą innych osób, np. pielęgniarki.

Miary poddawane ocenie to liczba będąca sumą zakreślonych słów oraz odpowiedź na pytanie o łączenie wyrazów – twierdząca ("czasem" lub "często") lub przecząca ("jeszcze nie"). Dokonywana przez lekarza lub pielęgniarkę ocena wyniku jest bardzo prosta: wystarczy porównać liczbę słów używanych przez dziecko z wartościami krytycznymi dla ryzyka opóźnionego rozwoju mowy podanymi w tabeli skróconych norm przesiewowych zamieszczonej na ostatniej stronie niniejszego tekstu. Należy także sprawdzić, czy dziecko należące do danej grupy wieku i płci powinno już łączyć wyrazy w proste zdania.

Odbierając wypełniony kwestionariusz należy sprawdzić, czy rodzic odpowiedział na pytanie o łączenie przez dziecko wyrazów i czy poprawnie wpisał datę urodzenia dziecka i datę wypełnienia kwestionariusza, które niezbędne są do dokładnego określenia wieku. Ponieważ normy opracowane są dla grup miesięcznych, za wiek dziecka przyjmuje się dokładną liczbę ukończonych miesięcy. Tak więc dla dziecka urodzonego 6 marca 2013 roku, badanego w dniu 5 listopada 2015 roku stosuje się normy dla 31 miesięcy, natomiast gdyby kwestionariusz wypełniano w dniu 6 listopada 2015 roku, należałoby użyć norm dla wieku 32 miesięcy.

Zgodnie z potocznym przekonaniem, u dziewczynek rozwój mowy jest zwykle bardziej zaawansowany, co znajduje potwierdzenie w naszych badaniach, choć nie są to różnice bardzo znaczne. Ze względu na zróżnicowanie tempa rozwoju mowy u dziewczynek i u chłopców opracowano odrębne normy KIRMIK dla każdej z płci.

OPÓŹNIONY ROZWÓJ MOWY

Obecnie postuluje się konieczność możliwie wczesnej interwencji u dzieci z opóźnionym rozwojem mowy. U części dzieci opóźnienie to przeradza się bowiem w specyficzne zaburzenie językowe SLI (ang. *specific language impairment*), które może negatywnie wpłynąć na dalszy rozwój dziecka i jego dalsze losy (Leonard, 2006; Krasowicz-Kupis, 2014; Smoczyńska, 2000, 2012). Jeśli badanie kwestionariuszem KIRMIK wskazuje na możliwość opóźnienia względem grupy rówieśniczej, nie należy zbyt długo czekać na samoistne wyrównanie rozwoju mowy. Dziecko w wieku 2 – 4 lat ma ogromne możliwości rozwojowe, które z wiekiem stopniowo zanikają. Skuteczność interwencji jest większa, gdy zostanie ona podjęta odpowiednio wcześnie.

Z drugiej strony wyniki badań przeprowadzonych w wielu krajach wskazują, że badań przesiewowych pod kątem opóźnionego rozwoju mowy nie należy wykonywać zbyt wcześnie, np. w wieku 18 miesięcy (Westerlund, Berglund, Eriksson, 2006). Można je przeprowadzać już od ukończenia 24 miesięcy, wydaje się jednak, że dają one najbardziej rzetelne wyniki, gdy są wykonywane około połowy trzeciego roku życia. Dlatego też w razie uzyskania przez dziecko – na przykład w ramach bilansu zdrowia dwulatka – niskiego wyniku, wskazane jest powtórzenie badania kwestionariuszem po paru miesiącach. Natomiast dzieci w wieku od 28 miesięcy, które osiągają wyniki wskazujące na opóźniony rozwój mowy, należy od razu kierować do specjalistów: logopedy i psychologa w celu wykonania pełnej diagnozy.

BIBLIOGRAFIA

- Fenson, L., Dale, P. S., Reznick, J. S., Thal, D. J., Bates, E., Hartung, J. P., Pethick, S. J., Reilly, J. S. (1993). *The MacArthur Communicative Development Inventories. User's guide and technical manual*. San Diego: Singular Publishing Group.
- Fenson, L., Marchman, V. A., Thal, D., Dale, P. S., Reznick, J. S., Bates, E. (2007). *The MacArthur-Bates Communicative Development Inventories: User's guide and technical manual* (2. wyd.). Baltimore, MD: Paul H Brookes Publishing.
- Fenson, L., Pethick, S. J., Renda, C., Cox, J. L., Dale, P. S., Reznick, J. S. (2000). Short-form versions of the MacArthur Communicative Development Inventories. *Applied Psycholinguistics*, 21, 95–115.
- Krajewski, G., Smoczyńska, M. (2015). *Krótki Inwentarz Rozwoju Mowy i Komunikacji (KIRMIK) (dla dzieci w wieku 24–36 miesięcy)*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Krasowicz-Kupis, G. (2012). *SLI i inne zaburzenia językowe: od badań mózgu do praktyki psychologicznej*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Smoczyńska, M. (2000). Wczesna interwencja u dzieci z opóźnionym rozwojem mowy. W: H. Mierzejewska, M. Przybysz-Piwko (red.), *Teoretyczne podstawy metod usprawniania mowy, Afazje i zaburzenia mowy* (s. 45-54). Warszawa: Uniwersytet Warszawski i Towarzystwo Kultury Języka.
- Smoczyńska, M. (2012). Opóźniony rozwój mowy a ryzyko SLI: wyniki badań podłużnych dzieci polskich. W: J. Porayski-Pomsta, M. Przybysz-Piwko (red.), *Interwencja logopedyczna. Zagadnienia ogólne i praktyka* (s. 13-39). Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Smoczyńska, M. (2015a). *Inwentarz Rozwoju Mowy i Komunikacji (IRMIK) "SŁOWA I GESTY" (dla dzieci w wieku 8–18 miesięcy)*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Smoczyńska, M. (2015b). *Inwentarz Rozwoju Mowy i Komunikacji (IRMIK) "SŁOWA I ZDANIA" (dla dzieci w wieku 18–36 miesięcy)*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Smoczyńska, M., Krajewski, G., Łuniewska, M., Haman, E., Bulkowski, K., Kocharńska, M. (2015). *Inwentarze rozwoju mowy i komunikacji (IRMIK). "SŁOWA I GESTY", "SŁOWA I ZDANIA". Podręcznik*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Westerlund, M., Berglund, E., Eriksson, M. (2006). Can severely language delayed 3-year-olds be identified at 18 months? Evaluation of a screening version of the MacArthur-Bates Development Inventories. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 49(2), 237–247.
- Zaleski, T. (1992). *Opóźniony rozwój mowy*. Warszawa: Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich.

Pliki kwestionariuszy KIRMIK A i KIRMIK B do wydrukowania można znaleźć na stronie internetowej Instytutu Badań Edukacyjnych:

<http://www.ibe.edu.pl> oraz na stronie: <http://eduentuzjasci.pl/pracowniatestow>

Tam też będą sukcesywnie zamieszczane dodatkowe materiały informacyjne na temat kwestionariuszy KIRMIK i IRMIK oraz pliki do pobrania.

AUTORZY:

dr hab. Magdalena SMOCZYŃSKA, profesor IBE – Instytut Badań Edukacyjnych

dr Grzegorz KRAJEWSKI – Instytut Badań Edukacyjnych; Wydział Psychologii, Uniwersytet Warszawski

TABELA: KIRMIK – SKRÓCONE NORMY PRZESIEWOWE DLA WERSJI A I B W PODZIALE WG PŁCI.

Dla słownictwa podano wartość 10. centyla jako wartość graniczną dla ryzyka opóźnienia rozwoju mowy. Dzieci, u których liczba słów zakreślonych w danej wersji KIRMIK jest większa niż podana w tabeli wartość graniczna, należy uznać za charakteryzujące się prawidłowym rozwojem mowy.

Dla łączenia wyrazów podano, jaki procent dzieci w danej grupie wiekowej łączy wyrazy, przy czym przyjęto wartość 90% jako wskazującą, że dziecko danej płci w danym wieku powinno już łączyć wyrazy. Oznacza to, że u dziewczynek brak łączenia wyrazów traktuje się jako symptom opóźnionego rozwoju mowy już od ukończonych 25 miesięcy życia, natomiast u chłopców dopiero od ukończonych 30 miesięcy życia.

DZIEWCZYNKI	WIEK W MIESIĄCACH:	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36
	LICZBA SŁÓW - WERSJA A	> 6	> 8	> 10	> 12	> 15	> 19	> 23	> 27	> 32	> 38	> 44	> 50	> 56
	LICZBA SŁÓW - WERSJA B	> 9	> 11	> 13	> 15	> 18	> 20	> 24	> 27	> 31	> 35	> 39	> 44	> 48
	ŁACZENIE WYRAZÓW	> 80%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%
CHŁOPCY	WIEK W MIESIĄCACH:	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36
	LICZBA SŁÓW - WERSJA A	> 4	> 5	> 6	> 7	> 8	> 10	> 11	> 13	> 16	> 18	> 21	> 24	> 28
	LICZBA SŁÓW - WERSJA B	> 5	> 5	> 6	> 7	> 8	> 9	> 11	> 12	> 14	> 16	> 18	> 20	> 22
	ŁACZENIE WYRAZÓW	> 70%	> 80%	> 80%	> 80%	> 80%	> 80%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%

Narzędzie powstało w ramach projektu *Badanie jakości i efektywności edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego*, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE *entuzjaści
edukacji*

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

